

Tartalom

Mi az elme, és hogyan épül fel? Az elme és az öntudat önálló, megjelenésük formájától független minősége. Az elme három szerkezeti eleme: a „számítógép”, a lélek és a tudat.

Megjegyzés

Viszonylag hosszú és elvont téma. Jelentős része a saját elmélkedéseim eredménye, és ez igaz az egész 'Elme' részre is. Az elme itt felvázolt modellje nem egy teljes vagy tudományos modell, ellenben egyszerű és praktikus, mellyel az ember a gyakorlatban jól elboldogul, és a lényegét szerintem megfogja. Fontos még, hogy néhány szót, például a lelket is, a köznapitól némileg eltérő értelemben használók.

Az elme szerkezete

(Azonosító: 036; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Az elme jelenségei

Az elme szerkezete

Az élet és az elme

Az értelem elemei

Az állati elmék és hatalmunk az állatok fölött

Forma

Boldogság

Ember

Társadalom

Egység

Program

Az ember élete

1. Az elme alapjai	2	—
1.1. Az 'Elme' részről	2	
1.2. Az elme jelentősége.....	3	1
1.3. Az elme alapvető természete	3	
1.4. Az elme szerkezete.....	4	—
2. A „számítógép”	5	
3. Lélek	5	2
3.1. A lélek jelentése és működése, a motivációk	5	
3.2. Személyiség	8	
3.3. Szív.....	9	—
4. Tudat	9	
4.1. A tudat jelentése és tulajdonságai.....	9	3
4.2. Az öntudat alapjai	10	
4.3. Az öntudat önálló minősége	11	—
4.4. A tudat és a lélek kapcsolata.....	12	
5. Az elme univerzalitása és specialitása	13	4
5.1. Univerzalitás	13	
5.2. Specialitás	14	—

1. Az elme alapjai

1.1. Az 'Elme' részről

Ez a téma az elméről szóló rész első darabja. Ebben a részben **elméleti** szempontból fogjuk megvizsgálni az elme felépítését; kapcsolatát a biológiai formával, a testtel; valamint a boldogságra való képességét. Később, 'Az ember élete' könyv számos témája foglalkozik még ide kapcsolódó kérdésekkel, ott inkább gyakorlati szempontból.

Lásd például az említett könyv 'Boldogság' fejezetét, valamint a 'Lelki betegségek' és a 'Kellemetlen gondolatok' témákat.

Amiket az 'Elme' részben leírok, azoknak jelentős része **a saját elmélkedéseim eredménye**. (Ezért sok helyre ki lehetne tenni a \$ jelet, amit itt általában inkább mellőzök.) Az elme itt felvázolt modellje is nagyrészt saját találmány, és nem is

állítom, hogy teljes vagy tudományos lenne. Ellenben egyszerű és praktikus, mellyel az ember a gyakorlatban jól elboldogul, és a lényegét szerintem megfogja.

Azért írom, hogy nagyrészt saját találmány, mert **sok közkeletű gondolat** is van benne, olyasmik, ahogyan az emberek általában, „öszönösen” gondolkoznak az elméről. Például nem nagy újdonság, amikor azt mondom, hogy az elme képes érezni és tudni.

1.2. Az elme jelentősége

Arról, hogy az elme miért fontos jelensége a világnak, és hogy miért érdemes foglalkozni vele, **‘Az elme minősége’ témában** lehet részletesen olvasni. A legfontosabbak emlékeztetőül:

- **Mi magunk is elme vagyunk.**
- Az elme, és az öntudattal bíró elme **az élet fontos eszköze.**
- Értékek az, ami boldogságot okoz, és az, ami lehetővé teszi, elősegíti a boldogságot. Mivel az elme az, ami képes a boldogságra, **az elme is érték.**
- **Az öntudattal bíró elme az, amivel az univerzum önmagát szemléli.** β

1.3. Az elme alapvető természete

Erről szintén **‘Az elme minősége’ témában** lehet olvasni. A legfontosabb megállapítások:

- **Az elméről nem tudni, hogy micsoda.**

Különösen, lehet, hogy teljesen fizikai jelenség, de az is lehet, hogy valami anyagi világon túli, ismeretlen, transzcendens dolog.

- **Az elme kiismerhetetlen**

Vagy azért mert transzcendens, vagy azért mert anyagi ugyan, de nagyon bonyolult. Emiatt aztán sok olyan dolog is kiismerhetetlen, melyek az elme termékei, például a művészet. Ez nem azt jelenti, hogy az elmét és a hozzá kapcsolódó dolgokat ne lehetne tudományosan vizsgálni, csak azt, hogy a működésüket teljesen nem lehet megérteni.

Az elme, de legalábbis annak biológiai megjelenései, **organikus termékek**, akár csak a testünk. Ennek megfelelően

egyrészt az elme működése nem feltétlenül a lehető legjobb, másrészt a szerkezete sem okvetlenül logikus és áttekinthető. Ezért is nehéz az elmét részekre bontani, elemezni.

Az organikus tervezésről és felépítésről lásd a ‘Rendezettség’ témában.

1.4. Az elme szerkezete

Az elme három nagy elemből áll: a „számítógépből”, a lélekből és a tudatból.

- A **számítógép** automatikus műveleteket végez.

(Lehetnek élőlények, melyekben csak ez van meg, és ilyenek a hagyományos értelemben vett számítógépek is. Az ilyet nem nevezem elmének.)

- A **lélek** érez.

- A **tudat** tud és gondolkodik.

Az alábbiakban részletesebben megvizsgáljuk ezeket.

(Fontos kiemelni, hogy az elmével kapcsolatban **több szót a köznapitól némileg eltérő értelemben használok**. Például a lélek alatt rendszeren inkább az egész – testtel szembe állított – elmét értjük, nem pedig annak csak egy részét, mint nálam. Hasonló lesz például a személyiség és az empátia is. Nem árt tehát szem előtt tartani az általam adott meghatározásokat.)

Hogy **az elme** ilyen részekre bontható, az is azt mutatja, hogy **nem** egy egységes, egy darabból álló **monolit**. Jól szemléltetik ezt a saját elménkben az öntudatunk számára hozzáférhetetlen dolgok, például:

- **Motivációink**: Bár ezek is az elménk (a lélek) részei, nem vagyunk képesek tudatosan ki-bekapcsolni őket.
- **Emlékeink**, melyeket gyakran képtelenek vagyunk felidézni, amikor szeretnénk. Később aztán nem ritkán eszünkbe jutnak, ami azt mutatja, hogy előzőleg is ott voltak valahol, csak nem tudtuk elérni őket.
- Az ember nem igazán tudja felmérni a saját **tudását** sem. Például, ha megkérdeznék tőlünk, hány szót ismerünk, azt megközelítőleg sem volna könnyű megmondanunk. (Feltéve persze, ha nem támaszkodhatnánk a nyelvre vonatkozó ismereteinkre, például arra, ha tudjuk, hogy összesen nagyjából hány magyar szó van.)

Másrészt az elme abból a szempontból sem egy szilárd monolit, hogy képlékeny, változik. Lásd ehhez ‘Az egyén változásai’ pontot a ‘Mi vagyok és mi nem?’ témában.

2. A „számítógép”

A „számítógép” az elme mechanikus, automatikus műveleteket végző, háttérben dolgozó része.

Olyasmikben vesz részt, mint...

- A **reflexek** kezelése, **mozgások** kiszámítása. A számítógép irányít bennünket például, amikor hirtelen megijedünk valamikor, és szintén ez működik, amikor kiszámítja, hogy melyik izmunkat mennyire kell megfeszítenünk, hogy megfogjunk egy tojást.
- Az **érzékletek**, például a látvány **feldolgozása**, dolgok felismerése.
- Az **emlékek** elraktározása, előhívása, **kezelése**. (Ennek a tudattalan működését érzékelteti az, amikor valami tudatosan gondolkozva nem akar az eszünkbe jutni, de egy időre félretéve magától előkerül.)
- A **beleérzéseink előállítás**a. (A beleérző képesség az értelem egyik fajtája, amikor nem tudatosan, lépésről lépésre elemzünk ki összetett dolgokat, hanem egy lépésben érzünk rájuk.)

Mint látható, ezek a funkciók nagyrészt meglehetősen **univerzálisak**, azaz nem függenek attól, hogy az elme milyen formában jelenik meg, azaz valószínűleg hasonlóan működnek egy gyíkban, mint az emberben. Különbség inkább csak mennyiségi értelemben van, például, hogy mennyire gyorsak a reflexeink.

A **számítógép képességei fejleszthetőek, elsősorban gyakorlás által**. Igaz ez egyrészt a **testi rutinokra**, a kéz ügyességre: sok olyan tevékenység van a kézírástól kezdve az autózásig, amelyeket először tudatos odafigyeléssel végzünk, majd egyre inkább automatikusan, rutinszerűen, ahogyan a számítógép átveszi a vezérlést. Másrészt hasonló az **intuíció** kiépülése is: adott fajta problémával először tudatosan kell megküzdenünk, de ha többször szembesülünk vele, tapasztaltunk révén egyre inkább automatikusan tudjuk, mi a teendő. Lásd az ‘Alkotás’ témában a rutinról írtakat, ahogyan általa végül már jobban végezzük a feladatokat, mintha tudatosan odafigyelnénk, de ahogyan egyúttal nehéz is lehet kitörni belőle.

Az elme azonban több, mint egy számítógép: egy számítógép ugyanis nem érez, és nem fogja fel az általa tárolt adatokat. Az elmében viszont van egy „játékos”, aki képes erre, akinek lelke és tudata van.

3. Lélek

3.1. A lélek jelentése és működése, a motivációk

A lélek érez. Jól és rosszul képes érezni magát.

Ezáltal pedig az egyed olyan viselkedést tanúsít, mellyel a jó érzéseket keresi, a rosszakat pedig igyekszik elkerülni.

A lélek különféle módokon képes magát jól és rosszul érezni. Ezek a módok a motivációk.

A motivációkat többféleképpen lehet csoportosítani. Vannak...

1) Testi érzések és lelki érzelmek

A **testi érzések** fizikaiak és egyszerűek, például amikor fáj a lábunk. Arra szolgálnak, hogy biztosítsuk a testünk illetve a biológiai formánk szükségleteit: védjük magunk a sérüléstől, levegőt vegyünk, táplálkozzunk, legyen kedvünk párosodni, stb... Az, hogy ezek az érzések fizikaiak, azt jelenti, hogy általuk a testünk fizikai állapotát érzékeljük, testi érzékletként, kellemesnek vagy kellemetlennek.

A **lelki érzelmek**, illetve azok a dolgok, amik felett érezzük őket elvontak és gyakran összetettek. Ilyen például, amikor szerelmesek vagyunk; amikor a sikertelenségünkön szomorkodunk; de az is, amikor a naplemente szépségét csodáljuk. Ezek részben szintén a biológiai formánk érdekeit szolgálják (pl. a szerelem), részben a társadalmi formát támogatják (pl. a sikervágy), de számos olyan univerzális érzelm is van, mely egyik formához sem kapcsolódik (pl. a naplemente szépségének átérzése). Az érzelmek abban az értelemben elvontak, hogy a belőlük származó boldogságunk vagy boldogtalanságunk nem kötődik a testünkhöz.

2) A forma motivációi és az univerzális motivációk

Az ember kétféle formába ágyazva él. Egyik a **biológiai forma**, ami gyakorlatilag az emberi testet jelenti, a másik a **társadalmi forma**, az a meghatározott társadalmi rend, mely körülvesz bennünket, melyben az életünket éljük és mely meghatározza másokhoz való viszonyainkat. Mindkét forma csak úgy képes fennmaradni, hogy mi **a nekik megfelelő viselkedést tanúsítjuk**, például védjük a testünket, szaporodunk, illetve végezzük a ránk kiszabott feladatokat, és általában hozzáidomulunk a fennálló társadalmi rendhez. Bővebben lásd a 'Forma' fejezetben.

A tagok, a kétféle formában élő elmék azonban nem szándékosan viselkednek a formáknak megfelelő módon, hanem azért mert a formák befolyásolják őket. A biológiai forma elsősorban a motivációkon keresztül, míg a társadalmi forma inkább a gondolkodás alakítása által, bár az utóbbi is használja a motivációkat. Innen származnak **a forma motivációi**. A biológiai forma részéről ilyenek az érzések és az érzelmek egyes elemei, például a szerelem, a társadalmi forma pedig elsősorban a sikervágyat és az etikai érzéket használja. Az élet, a biológiai forma egyébként éppen azért fedezte fel, hívta életre az elmét, mert a lélek és a tudat segítségével hatékonyan tudta irányítani a viselkedést: így csak azt kellett közölnie az elmével, hogy az mire vágyjon, és mit kerüljön el, azt azonban, hogy ez hogyan történjen, már megoldotta az elme egyedül. Ez utóbbihoz lásd 'Az élet és az elme' témát.

Másrészt, az öntudat megjelenésével számos új **motiváció** jelenik meg, melyek lényegesen lazábban kötődnek a formákhoz, ennyiből **univerzálisak**. Ilyenek például az humor, vagy az univerzális esztétika. (Utóbbi azért univerzális, mert itt olyasminek a szépsége hat ránk, ami nem szolgálja a forma érdekeit, például a naplementéé, nem pedig egy nőé). Ilyen továbbá az etika és a siker is, melyeket a társadalmi forma, mint említettük felhasznál, azonban a jelek szerint ezen túl is fogékonyak vagyunk rájuk. (Például a társadalom belénk ültetheti a saját etikai elveit és sikerkritériumait, miszerint mondjuk az önérdék követése jó, vagy hogy a pénz tesz sikeressé, ám sokaknak saját, formától független etikai és sikert illető elképzeléseik (is) vannak.)

Mint látható, **mindegyik motiváció képes jó vagy rossz érzést kiváltani** a lélekben.

Gyakran pedig **mindkettőt**. Például a táplálkozás kapcsán az evés és a jóllakottság érzése kellemes, az éhség pedig kellemetlen.

Érdeemes észrevenni, hogy **a lélek milyen rugalmas eszköz**: szinte bármire érzékennyé tehető, és motivációi jól hangolhatóak.

Ezt két dolog mutatja: **egyrészt** az emberben meglévő sokféle motiváció; **másrészt** az, hogy a lélek a sokféle állapotban milyen különböző körülmények között képes a formáról-formára változó szükségleteknek megfelelően irányítani a viselkedést.

Adott motivációján belül is változó, hogy az egyes elméknek mi okoz kellemes érzést, és mi nem. Például lehet két ember, akik egyforma mértékben érzékenyek az esztétikára (ami egy motiváció), ugyanakkor az egyikük a csíkos ruhákat szereti, a másik meg a kockásat. Ezt bizonyos motivációk tekintetében **ízlésnek**, másoknál **a motiváció tartalmának** nevezem.

Ízlés például az esztétikai érzék vagy a táplálkozási vágy esetén. Az etikai elveket és a sikerkritériumokat (melyek azt határozzák meg, hogy szerintünk mi az etikus, mi a siker) ellenben a **motiváció tartalmának** nevezem. A motivációkkal magukkal ellentétben a motivációk tartalma tudatos, a tudat részét képezi, hiszen gyakorlatilag egy felfogható információ listából áll, mint ahogyan mondjuk a tízparancsolat is. Az ízlésről bővebben lásd 'A művészet funkciói és befogadása, az ízlés' témában. Lásd továbbá 'Az etika alapjai' és 'A siker motívuma' témákat, valamint a motivációkról bővebben a 'Forma, öntudat, motivációk és érzelmek' témát.

A lélek működésének is vannak jellemzői.

Melyek szintén különbözőek lehetnek lélekről-lélekre. Ilyenek például:

- **A motivációk, a személyiség hosszabb távú változása;**
- Az, hogy mennyire változékonyak a lélek érzelmei, hangulatai **rövidtávon;**
- Vagy az, ahogyan egyeseknek **többféle**, egymástól jelentősen eltérő, meghatározott **arcuk**, lelkiállapotuk lehet, melyek helyzetről helyzetre változtatják egymást. \$

Hangulatváltozásai mindenkinek vannak, ez azonban olyan, **mintha nem is ugyanazzal az emberrel állnánk szemben**. (Viszont itt még egészséges emberekről beszélünk, akik végig megtartják az identitásukat, nem pedig a többszörös személyiségről, a disszociatív személyiségzavarnak nevezett pszichológiai betegségről.) Például vannak, akik általában

kedvesek, de időről-időre, mondjuk, ha felbosszantják őket, előbújik egy másik, kötekedő, kellemetlen arcuk. Lényeges, hogy ezek az arcok egymástól jól elkülönülnek, és időről időre ugyanazok térnek vissza.

1

3.2. Személyiség

A személyiség a lélek egy konkrét megjelenése.

2

Mely **magába foglalja**, hogy egy adott lélek konkrétan...

- **Melyik motivációfajta**ra mennyire érzékeny;

Például hogy mennyire érzékeny a fájdalomra, mennyire szeret táplálkozni, mennyire fogékony az esztétikára, vagy hogy mekkora benne a sikervágy.

3

- **Milyen az ízlése;**

Azaz adott motivációfajta

- **Milyenek a működésének jellemzői.**

Például, hogy mennyire változékony a hangulata.

4

A személyiség alapvonásai korán kialakulnak és meglehetősen stabilak. Ezek az embernél **függnek** egyrészt az örökletes tényezőktől, másrészt a magzatot ért hatásoktól, harmadrészt pedig a korai neveléstől, és nagyjából már 6 éves korra **rögzülnek**.

5

A motivációk *tartalma* valamivel tovább, úgy 12 éves korig formálódik érdemben, és az ízlés kialakulása is némileg tovább tart. A személyiség lassú, fokozatos formálódása a későbbiekben, akár az ember életének végéig megfigyelhető, ez azonban az alapvonásokat már nem igazán érinti. A léleknek továbbá vannak rövidtávú változásai is, így az említett hangulati változások, és a különböző arcok cserélődése.

6

A lélek rövidebb és hosszabb távú változásairól bővebben **lásd** a 'Mi vagyok és mi nem?' témában, ami a magzatot ért hatásokat illeti pedig, lásd a 'Homoszexualitás' témában a hormonok szerepét a születés előtti fejlődésben.

Ezek értelmében megállapítható, hogy **az ember** alapvetően **nem tehet arról, hogy milyen a személyisége**, mikre vágyik, mennyire indulatos, stb... Mivel azonban az embernek van öntudata, megvan az eszköze, hogy tudatosan kezelje a lelki impulzusait, így a cselekedeteiért továbbra is felelős. A személyiségek különbözősége miatt azonban az egyik embernek könnyebb, a másoknak nehezebb uralkodnia magán.

7

8

Érdemes még megjegyezni, hogy az eltérő szellemi képességeken túl nagyrészt **a személyiség** az, ami különbözővé, **egyedivé teszi az emberi elmét.**

3.3. Szív

A szív a lélek érzékenysége egyrészt a saját érzelmeire, másrészt mások érzései, érzelmei iránt.

Azaz egyrészt arról mondjuk, hogy szíve van, aki például erősen tud szeretni, vagy fogékony az esztétikára; másrészt arról, aki át tudja érezni mások boldogságát, szenvedését, osztolni tud velük ezekben. Ez a két adottság többnyire együtt jár β, ezért is lehet egy fogalom alatt kezelni őket.

Néhány megjegyzés a szívvel kapcsolatban:

- **Az szív átérzési képessége különbözik attól**, amikor az értelmünkkel vagyunk képesek felfogni mások lelkének, gondolkodásának gyakran összetett állapotát, működését. Utóbbit **empátiának nevezem**, és 'Az értelem elemei' témában lehet olvasni róla.
- Mivel a **szív** a lélek és nem a tudat része, ezért érzéseken és nem az értelmén alapul – **irracionális**. Lásd ehhez 'A művészet funkciói és befogadása, az ízlés' témában a műérzést és műértést, illetve hogy az utóbbi nem pótolja az előbbit.
- **A szív** – az, hogy mások boldogsága, szenvedése közvetlenül a lelkünkön keresztül érint bennünket – **a lélektől való jó cselekedetek alapja**. Lásd a 'Jó cselekedetek' témát.

4. Tudat

4.1. A tudat jelentése és tulajdonságai

A tudat tud, az adatokat felfogja és rugalmasan fel is dolgozza.

Egy **számítógép** ugyanakkor **nem fogja fel**, nem érti meg az adatokat, amikkel dolgozik. (Sem a hagyományos értelemben vett, sem az elme részét képező számítógép.) **Feldolgozás** alatt

azt értem, hogy a tudat tudatosan gondolkodik és következtetéseket von le, a **rugalmasság** pedig azt jelenti, hogy a tudatnak nem kell előre előírni, hogy miképp elemezze ki az információt, képes alkalmazkodni és tanulni.

A tudat lényegesen univerzálisabb jelenség, mint a lélek, azaz kevésbé függ a biológiai formától, melyben megjelenik. Míg a forma a lélek esetében a motivációk *minőségét* is nagyban meghatározza, a különféle elmék tudatai között inkább csak *menyiségi* különbségek vannak. Például, ha jön a tél, a medve arra érez késztetést, hogy aludni menjen, míg a költöző madarak arra, hogy elrepüljenek: ez egy minőségi különbség. Közben mindkettő észben tud tartani bizonyos dolgokat, például, hogy hol van a barlang, vagy a fészek – bár lehet, hogy a medve agya több mindent tud tárolni: ez azonban csak egy mennyiségi különbség.

(Nem árt megemlékezni róla, hogy – legalábbis ami az embert illeti – **a gondolkodásunk módja** is különböző lehet, és ez **minőségi különbségnek** is tekinthető. Sokan vannak például, akik fogékonyak az előre gyártott, leegyszerűsített magyarázatokra, az ideológiákra – másrészt viszont vannak, akik igyekeznek mindent maguk átgondolni.)

A tudat ezen kívül általában **változékonyabb, mint a lélek**: bár a léleknek is vannak rövid távú hullámzásai, az információk áramlása a tudatunkba még gyorsabban zajlik. Emellett a tudatnak is vannak olyan részei, melyek lassabban, nehezebben változnak, például a motivációk tudatos tartalma (etikai elvek, sikerkritériumok), ám még mindig könnyebben, mint a motivációk maguk (hogy mennyire vagyunk etikusak, mennyire vágyunk a sikerre). A tudat rövidebb és hosszabb távú változásairól bővebben lásd a 'Mi vagyok és mi nem?' témában.

Lásd továbbá 'Az értelem elemei' témát arról, hogy mi az értelmesség és milyen fajtái vannak neki. Ott lehet arról is olvasni, hogy az értelem – illetve a tudat működése – mennyire fejleszthető.

4.2. Az öntudat alapjai

Az öntudat azt jelenti, hogy a tudat képes felfogni a saját létezését.

A tudatosságnak tehát szintjei vannak:

- **0. szint:** Amikor nem történik meg az információk felfogása, legfeljebb csak azok kezelése és feldolgozása. Ilyen, amikor a számítógép (mindkét fajta) számításokat végez, de a tudat nincs jelen.
- **1. szint:** Amikor az információkat felfogja a tudat, de a saját létezését még nem.
- **2. szint:** Amikor a tudat a saját létezését is felfogja, öntudata van.
- **3. szint:** Amikor a tudat azt is észreveszi, hogy öntudata van. β (@@ Ezt nem biztos, hogy meg kellene különböztetni. Egyrészt ez nem feltétlen jár minőségi különbségekkel, ami az elmét illeti, másrészt meg lehetne folytatni akárhány szinten keresztül.)

Öntudata csak bizonyos elméknek van.

Illetve **az öntudatnak fokozatai vannak**. Az ismert elmék közül legteljesebb mértékben az emberben található meg, és bár néhány állat is mutatja az öntudat bizonyos jeleit, az nem

biztos, hogy eléri annak azt a fokát, amelyet az ember. Az öntudat egyébként az emberben is csak fokozatosan alakul ki, teljesen körülbelül az életünk 18. hónapjára.

Az öntudat egyes fokozatait az olyanok felfedezése jelzi, hogy...

- A tükörben látott és a testünkkel végzett mozgások kapcsolatban állnak, megfelelnek egymásnak.
- Amit a tükörben látunk, az a saját testünk.
- Nemcsak itt és most létezőnk, a létezésünk permanens.
- Mások is felismerik a létezésünket.

(Mint látható a tudatosság szintjei és az öntudat fokozatai két külön dolog.)

Az öntudat megjelenésével az elmében számos új jelenség jelentkezik. Ezek a tudat mellett a lelket is érintik, így megjelennek az új, univerzális motivációk, illetve immár a régieket is újfajta módon élheti meg az elme.

A tudatot illető változásokról lásd a 'Forma, öntudat és gondolkodás' témában, a lelkiekről pedig a 'Forma, öntudat, motivációk és érzelmek' témában.

A fentiek folytán az öntudat megjelenése jelentős **gyakorlati következményekkel** is jár az élőlényekre és az életre nézve.

Erről, és az elme megjelenésének következményeiről lásd 'Az élet és az elme' témában.

4.3. Az öntudat önálló minősége

Az öntudat egy általános jelenség, egy meghatározott tulajdonságokkal bíró önálló minőség, nem pedig valami olyan, amit tetszés szerint lehet összerakni, felépíteni. \$

Erre először is az utal, hogy **az öntudatnak saját**, a formától független, univerzális **tulajdonságai**, képességei vannak. Például:

- **Az új univerzális motivációk;**
- Az, hogy az öntudat képes felismerni a formától való függését, korlátait és **képes lehet érvényesíteni a saját érdekeit a formával szemben is.**

Például **úgy, hogy önző módon él:** nem csinál gyereket, erőforrásait a faj fenntartása helyett a saját jólétére fordítja; vagy potyautasként kihasználja a társadalmat, melyben él. A forma és az öntudat kapcsolatáról lásd 'A boldogság eredete és a forma hatalma' témában.

- **A forma által kialakított érzékeknek az elme saját céljaira történő felhasználása.**

Például, ahogyan a hallásunkat zenehallgatásra is használjuk, pedig az teljesen más céllal alakult ki. Lásd ezt a 'Forma, öntudat és érzékek' témában.

A másik, ami az öntudat önállóságát támogatja az, hogy **az öntudat új jelenségei mind együtt, csomagként jelennek meg.** β

Akinek öntudata van, abban tehát egyszerre jelenik meg, hogy képes felismerni a saját létezését és érdekeit, egyszerre lesz (univerzális) esztétikai érzéke, etikai érzéke, humora és így tovább.

Az egységesség a következők szerint támogatja az öntudat önállóságát. Mint utaltam rá, az öntudatnak nem minden tulajdonsága hasznos a (biológiai) forma számára, ezért ha tehetné, az valószínűleg válogatna közöttük – például kihagyná azt, hogy az öntudat felismerheti a saját, formával szembeni érdekeit, esetleg az olyan számára haszontalan dolgokat is, mint a humorérzék. A jelek szerint azonban ez nem lehetséges, az öntudat jelenségei együtt jelennek meg, az öntudat tehát egy önálló minőség, a forma pedig kénytelen együtt élni annak számára haszontalan illetve hátrányos tulajdonságaival is. (Megjegyzendő azért, hogy attól még, hogy az ember esetében csomagként viselkedett az öntudat, nem teljesen biztos, hogy más esetekben így történne. Esetleg érdemes lenne ezt megvizsgálni az öntudat jeleit mutató állatoknál.)

Azt, hogy **mik is pontosan az öntudat saját tulajdonságai**, nem könnyű felmérni, elhatárolni, főleg azért, mert csak egy olyan fajt ismerünk, melynél az öntudat teljes mértékben megjelent. Ezzel kapcsolatban először is azt lenne érdemes megvizsgálni, hogy **mik azok a jelenségek az emberi elmében, melyek nem következnek az emberi formából**, mint például az univerzális motivációk. Másodsor pedig megpróbálhatnánk felmérni, hogy formáink különbözősége ellenére, **mik a közösek az ember és más öntudattal bíró fajok elméjében.**

Ezek a **közös tulajdonságok**, az elménk közös magja, egyúttal **alapjául szolgálhat az öntudattal bírók egységének megteremtéséhez:** általa, ha formánk különböző is, felfedezhetnénk egymásban lényegünk egységét. (Azért mondom, hogy lényegük, mert az emberi fajt mindenekelőtt az öntudata teszi különlegessé, az emeli ki az állatok közül. β (@@Ezen még el lehet gondolkozni.)) Lásd ehhez 'A világ és az ember egysége és az elme egysége' témát.

4.4. A tudat és a lélek kapcsolata

Ezek ketten természetesen nem függetlenek egymástól.

Kapcsolatukat a következők jellemzik:

- **A tudatnak általában fel kell fognia, hogy mi a helyzet, mielőtt a lélek reagálni tud rá.** Különösen így van ez azokkal az elvont és komplikált szituációkkal, melyek az öntudattal bíró elmét tudják boldoggá vagy boldogtalanná tenni – például ami a sikertelenségünk megértését illet –, de mondjuk egy egernek sem árt felfognia, hogy amit maga előtt lát, az egy macska, hogy elöntse a félelem.
- Ahogyan említettem, **az öntudat megjelenése nagyban érinti a lelki motivációkat.**
- Az **akaraterő** az öntudat tulajdonsága, és azt jelenti, hogy mennyire képes az elme tudatosan kézben tartani a lélektől, motivációktól származó impulzusokat. Így például,

hogymennyire képes valaki „ellenállni a kísértésnek”. Bővebben lásd a ‘Forma, öntudat, motivációk és érzelmek’ témában.

- Érdekes kérdés, hogy **lélek és tudat létezhet-e egyáltalán egymás nélkül**. Vagyis lehetnek-e olyan elmék, melyek éreznek, de nem fogják fel a dolgokat; illetve olyanok, melyek felfogják őket, de nem képesek érezni. (Az utóbbit könnyebb elképzelni, hiszen magunk is sok mindent tárgyilagos módon tudunk, anélkül, hogy különösebb érzéseket váltanának ki bennünk, míg az érzéseink, érzelmeink általában tudatosodnak is.) Az, hogy az általunk ismert elmék az evolúció által, a természetben fejlődtek ki, lehet, hogy ebből a szempontból is korlátozza a minőségüket – például azért, hogy az élőlények számára mind a lélek, mind a tudat előnyt jelentett. Mesterségesen azonban elképzelhető, hogy másmilyen elmék is létrehozhatók β.
- **A lélek és a tudat nem feltétlenül egyformán fejlett** az egyes elmékben. Például az emberek között is vannak, akik inkább lelki, és akik inkább szellemi irányultságúak.

5. Az elme univerzalitása és specialitása

5.1. Univerzalitás

Az egész elme is **több szempontból** univerzális. Például:

1) Az elme felépítése

Amennyire tudni lehet, minden elmét a számítógép, a lélek és a tudat alkot. β

2) Az öntudat saját minősége

Ahogy ebben a témában ki van fejtve.

3) A tudat univerzalitása

Például, ahogyan említettem, a különféle elmék ebből a szempontból inkább csak mennyiségileg, mint minőségileg különböznek. Bővebben lásd a ‘Forma, öntudat és gondolkodás’ témában.

Ez azt sugallja, hogy **az elme is** egy általános jelenség, **egy önálló minőség lehet**. Legalábbis, ami a felsorolt elemeket, az elme magját, az univerzális elmét illeti. \$β

Az önállóságnak ez a szintje azért gyengébb, mint az öntudaté, ami például abban nyilvánul meg, hogy a biológiai forma az öntudat nélküli elmének teljes mértékben képes meghatározni a motivációit, ezáltal teljes mértékben képes irányítása alatt tartani. Az öntudat ezzel szemben magával hozza a saját motivációit, amikkel a forma kénytelen együtt élni.

Ezek alapján...

Az élet és az evolúció mind az elmét β , mind az öntudatot inkább felfedezte, mint feltalálta. Univerzalitásuk erejéig ezek nem evolúciós jelenségek. \$

5.2. Specialitás

Az elmék azonban különbségeket is mutatnak. **Két szinten:**

1) Az elmék formák közötti különbségei

A különböző (szűkebben értelmezett) **biológiai** formában létező elmékben a **forma** határozza meg először is a formai motivációkat, másodsor pedig a tudat (illetve a számítógép) képességeit. Ezért más egy egér elméje, mint az emberé, de a férfi és női, a gyerek és felnőtt elme különbségei is ide sorolhatók.

Emellett a (szűkebben értelmezett) **társadalmi forma** is hatással van az elmékre, elsősorban a tudatukon, a gondolkodásukon keresztül, nagyban meghatározhatja például, hogy mit tekintünk sikernek vagy etikusnak. Ezért is lehet más egy kínai, mint egy amerikai gondolkozása. Bővebben lásd a 'Forma, öntudat és gondolkodás' témában, a szűkebben és tágabban értelmezett formáról pedig 'A forma alapjai' témában.

2) Az elmék formán belüli különbségei

Az elmék különbözőségét, egyediségét azonban nemcsak a (szűkebben értelmezett) formáik különbözősége okozza, az azonos formában létező elmék is különbözhetnek egymástól. **Például:**

- Ide sorolhatók a tágabban értelmezett biológiai formák közötti különbségek, azaz **az elme egyéni örökletes különbségei**, például, hogy az egyik ember intelligensebbnek születik, mint a másik.
- A lélek univerzális motivációi jelentős mértékben függetlenek a formától, és igen változatosak tudnak lenni: az emberek például eltérő mértékben fogékonyak az etikára, az esztétikára vagy a humorra. Ott van aztán a közmondásosan változatos ízlés, és nemkülönben az, hogy különbözőképpen működik a lelkünk: vannak például kiegyensúlyozottak és hangulatemberek. Összefoglalva: **minden embernek más a személyisége.**
- **Különböző továbbá a tudatunk is**, beleértve a motivációink tudatos tartalmát, azt, hogy milyen ismereteink vannak, és hogy hogyan gondolkozunk.

E különbségek részben **elvele adottak lehetnek**, például ami a tágabban értelmezett formai különbségeket és az univerzális motivációkat illeti, de **másképp is előállhatnak**, így a környezetünk, a nevelés által. Lásd ehhez a 'Mi vagyok és mi nem?' témában az egyént formáló mechanizmusokat. Lásd továbbá az 'Embertípusok' témát.

A forma, ameddig nem káros neki, **megtűri a formán belüli változatosságot**. Mi több, **az emberi fajt például** nem kis részben éppen az tette nagygyá. Egyfelől rugalmasságunk révén sokféle helyzethez, környezethez tudunk alkalmazkodni: ott is vagyunk az őserdőtől a sarkvidékekig mindenhol. Másfelől az, hogy egyéni szinten különböző tevékenységekre, foglalkozásokra tudunk specializálódni, sokkal hatékonyabbá teszi a munkánkat, és koherensebbé a társadalmainkat. Lásd ehhez az 'Egyebek (A világ működése - Ember)'

témában az ember rugalmasságát, valamint a 'Versengés és együttműködés' témát a specializáció hasznait illetően.